

Nota yazımı ile icrası arasında uyumsuzluk bulunan türkü motifleri - Muğla örneği

Öğr. Gör. Ali Orhan Dönmez*

Sorumlu yazar, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Devlet Konservatuarı Öğr. Görevlisi, Tokat, Türkiye.
e-Mail: aliorhan1976@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2721-7747>

DOI 10.12975/rastmd.20219111 Submitted June 27, 2021 Accepted August 14, 2021

Özet

Türk halk türkülerinin, dünya etnografik araştırmalar paralelinde, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan çalışmalarla derlenmeye başladığı bilinmekte, günümüzde de bu çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Oldukça zahmetli ve kısıtlı imkanlarla yapılan bu araştırma ve derleme gezilerinde çok sayıda türküler derlenmiştir. Günümüze kadar Türk halk müziği repertuarına kayıt edilmiş türkülerin nota yazılarıyla icra arasında bazı küçük motif uyumsuzluklarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu çalışmada; nota yazımı ile icra arasında, uyumsuzluk ve farklılık görülen türkülerin tespiti yapılmıştır. Bunun için Muğla yöresine ait TRT Repertuarında kayıtlı sözlü 73 türkü incelenmiş, ses kayıtlarına ulaşılabilen 13 türkü örneklem olarak seçilmiştir. Seçilen bu türkülerde, nota yazımı ve icrada farklılık gösteren nota motiflerinin, önce asıl notaları, ardından TRT sanatçıları ve koroları tarafından seslendirildikleri biçimiyle yazılan notaları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türk halk müziği, türkü, Muğla türküleri

Giriş

Türk halk türkülerinin, dünya etnografik araştırmalar paralelinde, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan çalışmalarla derlenmeye başladığı bilinmekte, günümüzde de bu çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Oldukça zahmetli ve kısıtlı imkanlarla yapılan bu araştırma ve derleme gezilerinde çok sayıda türküler derlenmiş ve TRT Türk Halk Müziği Repertuarına geçirilmiştir. Darülelhan'ın 1925-1932 yılları arasında yaptığı beş dizi derleme gezisi vardır (Ayan, 2011). Bu araştırma ve derleme sürecinde çeşitli metodolojik sorunlar yaşanmış, bunun üzerine daha sistematik araştırmalar yapılabilmesi için uzman bir araştırmacı olarak Bela Bartok davet edilmiştir (Ayan, 2011).

Bela Bartok ile birlikte araştırmalar hızlanmış ve daha etraflıca tespitler ortaya çıkmıştır (Bartok, 2014). Bartok'a göre; daha önce yapılan derlemelerin eksiklikleri bulunmaktadır. Önceden bir planlamanın olmaması, derlenen türkülerin, derleme yerinde sözleri ve notalarının yazılmaması, anlaşılmayan sözcüklerin karşılıklarının belirtilmemesi bu eksikliklerden bazılarıdır (Ayan, 2011). Daha sonra, Muzaffer Sarısözen ve arkadaşları ile başlayan, önceki araştırmalara göre daha verimli geçen derleme çalışmaları, 1937 yılından 1952 yılına kadar devam etmiştir (Ayan, 2011). Daha sonraki yıllarda da, Kültür Bakanlığı'na bağlı bazı kuruluşlar, TRT kurumu ve şahsi bazı çalışma ve çabalarla bu çalışmalar günümüze kadar getirilmiştir (Emnalar, 1998).

Oldukça zahmetli olan bu araştırma ve derleme gezileri sonunda nota yazılarıyla, icraları arasında bazı küçük motif uyumsuzluklarının ortaya çıktığı görülmüştür. Eke (2009), “Türk Halk Müziği Ezgilerindeki Eksikliklerin Giderilmesi Geleceğe İntikali ve Korunması” adlı çalışmasında, TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan 13 türkü üzerinde inceleme yapmış, “yazım kuralları, usul tespiti ve türkülerin nakarat bölümlerinin şan olarak yazılması” gibi eksiklikler tespit etmiştir. Kaya (2021), “Türkülerin Derlenmesinde, Kayda Geçirilmesinde ve İcra Edilmesinde Yapılan Yanlışlıklar” adlı makalesinde, TRT repertuarında bulunan 47 türküyü incelemiştir. Bu inceleme sonunda, “yöre ve ezgi açısından yapılan yanlışlıklar, başka aşığa mal edilen türküler, sahibi belirtilmeyen türküler, türkü metinlerindeki yanlışlıklar ve sahne ve kasetlerde yapılan yanlışlıklar” başlıkları altında tespitlerde bulunmuştur. Eroğlu (1989), “TRT ve Türk Halk Müziği Derlemeleri” adlı makalesinde, yapılan bazı derleme çalışmaları sonucunda elde edilen türkülerin notalarının, yörede çalındıklarından farklı icra edildiklerini tespit ettiklerini belirterek, bu farklılıkların “kaynakkişilerin yetersizliği, derleyicinin yetersizliği, notaya alan kişinin yetersizliği ve repertuar kurulunun hatalarından” kaynaklanmış olabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada, Muğla yöresine ait türkülerde görülen, nota ve icraları arasındaki uyumsuzluklar ortaya konulmuştur. Araştırma nitel bir araştırma olup, doküman analizi yöntemiyle durum tespitine gidilmiştir. Türkiye Radyo Televizyon (TRT) Kurumu türkü notaları arşivinde bulunan, sözlü 73 Muğla türküsü incelenmiştir. Bunlardan TRT sanatçıları tarafından icra edilen ve ses kayıtlarına ulaşılabilen 13 adet

türkü, örneklem olarak kullanılmıştır. Araştırmada, tespit edilen türkü notaları ile TRT icrası arasındaki farklılıklar ve uyumsuzluklar üzerinde çalışılmıştır. TRT sanatçıları tarafından icraları yapılan eserler, doğru icra olarak varsayılmıştır. Bunun sebebi, TRT’nin, Türkiye’de Türk halk müziği icrasında tek ve ciddi bir ekol konumunda olmasından dolayıdır. Çalışmada kullanılan notalara, TRT Türk Halk Müziği Repertuar Kitabından ulaşılmıştır. Nota programı olarak finale 14 sürümü kullanılarak, konuyla ilgili tespit edilen motifler yazılmıştır. Bulgu ve analizlerde, önce orijinal nota ve alındığı ölçü/ölçüler verilmiş, ardından TRT sanatçı ve korolarının ses kayıtlarında, icra edildiği şekliyle yazılan notalar karşılaştırılmıştır. Uyumsuzluk olan nota motifleri, Türk halk müziğinin ana çalgısı olan bağlamadaki icrası esas alınarak incelenmiştir.

Bulgular Ve Analiz

Çalışmada Muğla yöresine ait, TRT Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan, nota yazımlarıyla icraları arasında uyumsuzluk tespit edilen türküler ele alınmıştır. Bu türkülerin, orijinal nota yazımları ve TRT icralarındaki çalım şekillerinin örnekleri aşağıda verilmiştir.

Saçaklıktan Su Damlar

Yöre: Muğla

Kaynak Kişi: Mustafa Karaosmanoğlu

Derleyen ve Notaya Alan: Yılmaz İpek

Derleme Tarihi: 12.05.1971

TRT Repertuar No: 1048

TRT İcrası Kayıt: <https://www.dailymotion.com/video/x1ph8t5>

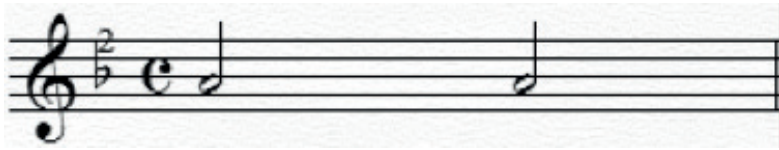
Erişim tarihi: 08.07.2021

Nota 1. Eserin 3. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 2. Eserin 3. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 3. Eserin 7. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 4: Eserin 7. ölçüsünün TRT icrası.

Kerimoğlu

Yöre: Bodrum

Kaynak Kişi: Rüştü Gür, Hüseyin Şakar,
Hüseyin Niner, Mehmet Bodur

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer

Sarısözen

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuar No: 1714

TRT İcrası Kayıt: ?

Nota 5. Eserin 1. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 6. Eserin 1. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 7. Eserin 2. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 8. Eserin 2. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 9. Eserin 5. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 10. Eserin 5. ölçüsünün TRT icrası.

Hasır Altı Garınca

Yöre: Muğla

Kaynak Kişi: Yöre Ekibi

Derleyen ve Notaya Alan: Hafız Sabri Aksoy

Derleme Tarihi: 1922

TRT Repertuvar No: -

TRT İcrası Kayıt: (<https://www.trtdinle.com/playlist/koca-kavak-1984433>)

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 11. Eserin 9 -14-18-23-ve 27. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

Nota 12. Eserin 9-14-18-23 ve 27. ölçülerinin TRT icrası.

Hana Vardım

Yöre: Bodrum

Kaynak Kişi: Folklor Ekibi

Derleyen ve Notaya Alan: Hamdi Özbay

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 135

TRT İcrası Kayıt: <https://www.facebook.com/efeninturkusu/videos/10151581852946250/?extid=SEO>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 13. Eserin 2-4- ve 6. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

Nota 14. Eserin 2-4 ve 6. ölçülerinin TRT icrası.

Gide Gide Yoruldum

Yöre: Bodrum

Kaynak Kişi: Hamit Çine-Arif Cingöz

Derleyen ve Notaya Alan: M. Sarısözen

Derleme Tarihi: 04.12.1951

TRT Repertuvar No: 677

TRT İcrası Kayıt:

<https://www.trtdinle.com/playlist/egil-kavagim-egil-2014525?id=1617823>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 15. Eserin 2. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 16. Eserin 2. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 17. Eserin 3. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 18. Eserin 3. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 19. Eserin 6. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 20. Eserin 6. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 21. Eserin 7. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 22. Eserin 7. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 23. Eserin 8. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 24. Eserin 8. ölçüsünün TRT icrası.

Pazarda Bal Var

Yöre: Fethiye

Kaynak Kişi: Fatma Kaya-Faden Yavuz

Derleyen ve Notaya Alan: Mustafa

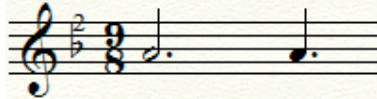
Hoşsu-Talip Özkan

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 3403

TRT İcrası Kayıt: https://www.youtube.com/watch?v=u7_24_IdWbo

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 25. Eserin 20 ve 24. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

Nota 26. Eserin 20 ve 24. ölçülerinin TRT icrası.

Çökertme

Yöre: Muğla-Bodrum

Kaynak Kişi: Rüştü Gür

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer

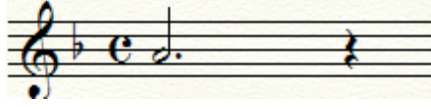
Sarısözen

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 2607

TRT İcrası Kayıt: <https://www.dailymotion.com/video/x147hnt>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 27. Eserin 28. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 28. Eserin 28. ölçüsünün TRT icrası.

Ortaca da Evimiz

Yöre: Köyceğiz

Kaynak Kişi: Hamdi Özbay

Derleyen ve Notaya Alan: Hamdi Özbay

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 198

TRT İcrası Kayıt: <https://www.dailymotion.com/video/x1495no>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 29. Eserin 2. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 30. Eserin 2. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 31. Eserin 4. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 32. Eserin 4. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 33. Eserin 6. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 34. Eserin 6. ölçüsünün TRT icrası.

Getirin Kına Yakalım

Yöre: Fethiye

Kaynak Kişi: Fatma Kaya-Türkan Demir

Derleyen ve Notaya Alan: Ahmet Günday

Derleme Tarihi: 1978

TRT Repertuvar No: 3460

TRT İcrası Kayıt: <https://www.youtube.com/watch?v=DLw6Z5dbHGA>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 35. Eserin 22. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 36. Eserin 22. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 37. Eserin 24. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 38. Eserin 24. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 39. Eserin 42. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 40. Eserin 42. ölçüsünün TRT icrası.

Ben Susadım Sular İsterim

Yöre: Muğla- Ula

Kaynak Kişi: Ali Rıza Zorlu

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer

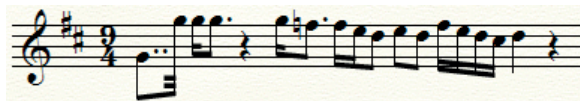
Sarısözen

Derleme Tarihi: -

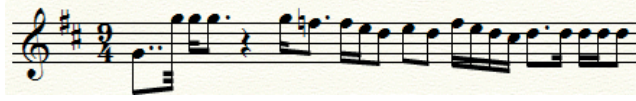
TRT Repertuvar No: 1338

TRT İcrası Kayıt: <https://www.dailymotion.com/video/x1e3gyz>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 41. Eserin 3. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 42. Eserin 3. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 43. Eserin 4. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 44. Eserin 4. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 45. Eserin 5. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 46. Eserin 5. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 47. Eserin 6. ve 15. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

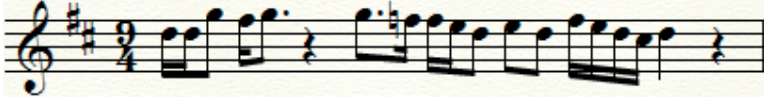
Nota 48. Eserin 6. ve 15. ölçülerinin TRT icrası.

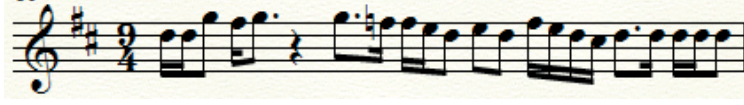
Nota 49. Eserin 7. ve 8. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

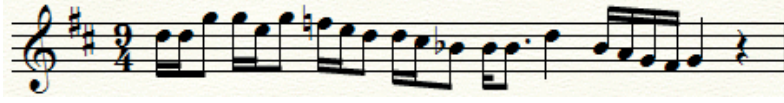
Nota 50. Eserin 7. ve 8. ölçülerinin TRT icrası.

Nota 51. Eserin 12. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 52. Eserin 12. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 53. Eserin 13. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 54. Eserin 13. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 55. Eserin 14. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 56. Eserin 14. ölçüsünün TRT icrası.

Koca Kavak Yarıldı

Yöre: Ula

Kaynak Kişi: -

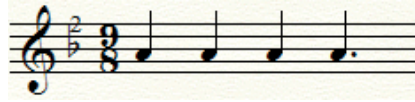
Derleyen ve Notaya Alan: Şerafettin Civelek

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 2317

TRT İcrası Kayıt: <https://www.trtdinle.com/playlist/koca-kavak-1984433>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 57. Eserin 4-8-12 ve 16. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

Nota 58. Eserin 4-8-12 ve 16. ölçülerinin TRT icrası.

Ferahi - Feraye (Zeybek)

Yöre: Muğla

Kaynak Kişi: Galip Birgili ve Raziye Gülten

Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer

Sarısözen

Derleme Tarihi: 10.08.1942

TRT Repertuvar No: 761

TRT İcrası Kayıt: <https://www.dailymotion.com/video/x14dgr1>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

Nota 59. Eserin 4. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 60. Eserin 4. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 61. Eserin 9. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 62. Eserin 9. ölçüsünün TRT icrası.

Uzun Selvi Ne Uzarsın

Yöre: Fethiye

Kaynak Kişi: Mustafa Coşkun

Derleyen ve Notaya Alan: Hamdi Özbay

Derleme Tarihi: -

TRT Repertuvar No: 197

TRT İcrası Kayıt: <https://www.trtdinle.com/show/turku-sehirler-1099?id=2973280>

Erişim Tarihi: 08.07.2021

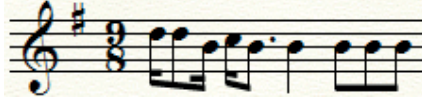
Nota 63. Eserin 2. ve 6. ölçülerinin orijinal nota yazımı.

Nota 64. Eserin 2. ve 6. ölçülerinin TRT icrası.

Nota 65. Eserin 4. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 65. Eserin 4. ölçüsünün TRT icrası.

Nota 66. Eserin 8. ölçüsünün orijinal nota yazımı.

Nota 67. Eserin 8. ölçüsünün TRT icrası.

Sonuç

Yapılan inceleme sonunda nota ve icra farklılıklarının, çeşitli sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir. Bu sebepler şu şekilde sıralanabilir:

Türkü notalarında görülen ikilik vb. gibi uzun süreli notaların, yaylı ve nefesli çalgılardaki icrası, süre olarak doğru şekilde çalınırken, bağlama çalgısında, bu notaların sürelerin yeteri kadar uzamadığı tespit edilmiştir. Bu durum nota ile icra arasında uyumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

9 zamanlı türkülerde, üçlü kümelerin farklı kullanımını türkülerin usûl yapısında farklılaşmaya sebep olmaktadır.

TRT Türk Halk Müziği Repertuarındaki mevcut nota yazımlarının, çoğunlukla söze göre yapılması, nota ile icra arasında farklılıkların oluşmasına sebep olmaktadır.

Derleyen ve notaya alan kişilerin, nota yazımlarını genel olarak daha sade ve uzun süreli seslerle yapmaları ve çalgı ve yöre özelliklerinin dikkate alınmadan yazılması nota ve icra arasında farklılık yaratmaktadır.

Derleme çalışmaları ve araştırmaları sonucu, bazı türkülerin, çalgıya ve yörenin müzikal özelliklerine göre notasyonunun yapılmadığı / yapılamadığı görülmektedir. Ancak, derleme araştırmalarının yapıldığı dönem şartları göz önüne alındığında, yapılan çalışmalar ve derlemeler, müzikoloji alanına çok katkı sağlamış, türkülerin yazıya dökülerek unutulmasının önüne geçilmiş, gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmıştır. Ancak türkülerin, çalgısal, ritmik ve yöresel özelliklerine göre notaya alınmasının, nota ve icra arasındaki uyumsuzlukları ortadan kaldıracak, türkülerin nasıl icra edildiğinin notalarda açık ve anlaşılır bir şekilde görülebilecek, bu sebeple karşılaşılan yazım ve icra problemlerin giderilebilecek ve bu bağlamda müzikoloji alanının sağlıklı şekilde ilerlemesine yarar ve katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Ayan, D. (2011). Bela Bartok'un Türk Halk Müziği Derlemeleri Üzerine Çalışmalar. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Bartok, B. (2014). Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi. (B. Aksoy, Çev.) İstanbul:

Pan Yayıncılık.

Eke, M. (2009). Türk Halk Müziği Ezgilerindeki Eksikliklerin Giderilerek Geleceğe İntikâli ve Korunması. 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) (s. 276). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları :9.

Emnalar, A. (1998). Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Eroğlu, T. (1989). TRT ve Türk Halk Müziği Derlemeleri. Milli Folklor, 7.

Kaya, D. Türkü Sitesi. Türküler com. <https://www.turkuler.com/yazi/turkulerin.asp> adresinden alınmıştır. (2021. 07. 14)

trtdinle.com: <https://www.trtdinle.com/show/turku-sehirler-1099?id=2973280> adresinden alındı. (2021.07. 08)

youtube.com: <https://www.youtube.com/watch?v=DLw6Z5dbHGA> adresinden alındı. (2021. 07. 08)

facebook.com: <https://www.facebook.com/efeninturkusu/videos/10151581852946250/?extid=SEO> adresinden alındı. (2021.07. 08)

Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x1ph8t5> adresinden alındı. (2021.07. 08)

Turkish motifs with a dispute between note writting and execution- Muğla example

Extented Abstract

It is known that Turkish folk songs have started to be compiled in parallel with world ethnographic researches from the first years of the republic, and it is seen that these studies continue today. In these research and compilation trips, which were made with very laborious and limited opportunities, many folk songs were compiled and transferred to the TRT Turkish Folk Music Repertoire. At the end of these research and compilation trips, it was seen that some minor motif inconsistencies emerged between the musical notes and their performances. In this study, the inconsistencies between notes and performances seen in folk songs belonging to Muğla region are revealed.

The research is a qualitative research and the situation was determined by the document analysis method. 73 Muğla folk songs, which are in the archive of Turkish Radio and Television Corporation's folk song notes, were examined. Of these, 13 folk songs performed by TRT artists and whose sound recordings can be accessed were used as samples. In the research, the differences and discrepancies between the determined folk song notes and the TRT performance were studied. Works performed by TRT artists are assumed to be correct performances. The reason for this is that TRT is a single and serious school in the performance of Turkish folk music in Turkey. The notes used in the study were obtained from the TRT Turkish Folk Music Repertory Book. The determined motifs related to the subject were written by using the final version 14 as the musical notation program. In the findings and analyses, first the original note and the measure/measures it was taken were given, and then the notes written as they were performed in the sound recordings of TRT artists and choirs were compared. The inconsistent note motifs were examined based on the performance of the baglama, the main instrument of Turkish folk music.

In the study, folk songs belonging to the Muğla region, in the TRT Turkish Folk Music Repertoire, in which inconsistency was detected between their notation writings and their performances, were discussed. Examples of the original musical notation and playing styles in TRT performances of these folk songs are given. As a result of compilation studies and researches, it is seen that some folk songs are not / could not be notated according to the instrument and the musical characteristics of the region. However, the conditions of the period in which the compilation studies were carried out.

Considering this, the studies and compilations made a great contribution to the field of musicology, the folk songs were prevented from being written down and forgotten, and it was ensured that they were transferred to the next generations.

The notation of folk songs according to their instrumental, rhythmic and local characteristics will eliminate the discrepancies between note and performance, it will be possible to see how the folk songs are performed clearly and understandably in the notes, therefore, the writing and performance problems encountered can be eliminated, and in this context, it will be beneficial for the healthy progress of the field of musicology. will contribute.

Keywords

Turkish folk music, folk songs, muğla folk songs